

L.B.
P.G.

Minr 817/1938.

1939 den 18 december.

B III nr 576

Till länsstyrelsen i Luleå i fråga
om rätt till jakt å de till lappar-
nas uteslutande begagnade anvisade
områdena.

Med anledning av Eder i skrivelse den 18 mars
1938 framställda begäran om kungl. kammarkollegiets
yttrande i ett vid Gellivare tingslags häradsrätt
anhängt mål angående de bofastas rätt till jakt å
de till lapparnas uteslutande begagnade anvisade
områdena får kungl. kollegiet anföra följande.

I det av käranden i målet åberopade kungl. pla-
katet av den 27 september 1673 heter det i fråga om
nybyggarna: sedan och på det andra svenska och fin-
ska uti Väster- och Österbotten samt Ångerman- och
Jämtland boende, må desto hellre låta sig övertala
att flytta till lappmarkerna i berörda landsorter
och sig darsammastädes husligen nederlåta och de
boställen upptaga, som de finna bekväma och dem till
den ända kunna bli inrymda, have Vi dem samma
med särdeles friheter benåda velat, efter som Vi
här med och i kraft av detta vårt öppna brev dem be-
nåde, give och förünne efterföljande villkor och
friheter, som äro, att de på femton års tid må
njuta förskoning för alla skatter och utlagor, evad
namn de hava kunna, men efter förloppet av de bemäl-
da frihetsår icke läggas för högre skatt än själva
lapparna, med vilka de över allt göraslika och till
följe därav bli fria för knekteskrivning i alla
tider, befallande härmed allvarligen våra lands-
hövdingar och befallningsmän där å orten samt alla
andra, som de i någon mätto angå kan och för vår
skull vilja och skola göra och låta, att de dessa
berörda åbor härvid behörigen handhava, icke låtan-
de dem något men, hinder eller intrång häremot till-
fogas nu eller i tillkommande tider, (Efter E. Poignant
Stockholm 1872.)
Lappmarksfriheterna. (Stavningen modärniserad).

Vad plakatets innebörd beträffar är följande att observera att det tillerkänner nybyggarna vissa villkor och friheter, vilka närmare bestämmas till femton frihetsår, rätt att icke skattläggas till högre belopp än lapparna det vill säga att samma skattningsmetoder eller grunder skulle tillämpas å nybyggarna som å lappskatteländen samt slutligen frihet från utskrivning. Därmed är plakatets innehåll uttömt. Att draga några slutsatser beträffande rätt till jakt av uttrycket "med vilka de över allt göraSlike" synes icke möjligt. Det sammanhang i vilket uttrycket förekommer liksom hela plakatets innehåll i övrigt torde angiva att det i plakatet icke är fråga om annat än friheter och villkor av kameral natur d.v.s. lättnader i fråga om beskattning och allmänna besvär, men däremot icke om några rättigheter av andra slag.

En auktoritativ tolkning av plakatet finnes i Kungl. Maj:ts förnyade plakat den 3 september 1695 om lappmarkernas bebyggande och de förmåner och friheter, som de vilka sig där nedsätta åtnjuta skola (Poignant sid. 33). Däri ~~innehålls~~ KM:t först om utfärdandet av 1673 års plakat, vars innehåll ifråga om förmåner åt nybyggarna ordagrant återges, varefter KM:t för att så mycket mer uppmuntra den, som sig där redan nedsatt eller åtnade sig nedsätta fann gott att iterera eller förnya 1673 års plakat och krafteligen försäkra att de, som sig i våra lappmarker antingen allaredan husligen nederlåtitt, eller härefter nederlåtande varda, skola ifrån den tiden, de sig redan nedsatt eller härefter nedsättande varda, åtnjuta femton års frihet för alla skatter och utlagor, evad namn de hava kunna, allenast att de efter berörda frihetsårs förlopp till ett visst skattläggas i proportion av de ägor, som de hävda och nyttja, men undsläppa eljest, lika som andra lappar mantalspenningar och knekteskrivning tillika med annat extra ordinarie; dock skola de, som en sådan vår förunte frihet till godo vilja njuta, icke lägga sig allena på överflödigt svedjande, som vi med missnöje förnimma härtill av en del skett vara, varigenom

både skogen utödes och skogseld lätteligen kan förorsakas utan vara förpliktade landet så väl med hus att bebygga, som också medelst åkers upptagande och ängars uppräjjande så att ex-colera och uppbruka, som det annorstädes i våra provinser vanligt är.

Vid den tidpunkt, då nybyggesanläggningen i Killinge ägde rum, nämligen år 1725 gällde 1695 års förnyade plakat, vilket ej innehåller de av kändanden missförstådda orden, Någon oklarhet i nu ifrågavarande avseende har därför ej kunnat föreligga. Vad kändanden bygger på 1673 års plakat, torde därför sakna värde för bedömande av nybyggarnas jakt-rätt.

Bestämmelserna i 1749 års lappmarksreglemente §§ 7 och 8 giva en antydning om huru det förhåller sig med jakten i lappmarken. § 7 lyder enligt Poignant (sid 39.) på följande sätt: Ej må någon räkna sig hava uppodlat och nedlagt arbete å sådana ställen, varest han upprest en eller annan höstack, häsja eller lada till inrymmande av det hö och foder, som själva naturen, utom dikning och rothuggning giver; men för uppodlad må den trakt och lägenhet anses, som genom kärr och mossars utdikande samt träns barkande och rothuggande gjorts nyttig och brukbar till åker och äng. I följe därav äger ock ingen större rätt till hö- och skogmyrer, varav en nybyggare kan hava tillfälle och nödigt sig i första början av nybyggets inrättande att betjäna, än så vida brist vara kan på andra när belägnare och till rödning dugliga platser, och ingen annan nybyggare tillkommer, som olika myrar bättre betarva torde; så varder ej heller den förfördelad som för ett eller annat nybygges yttermera inrättande skall mister de platser, dem han blott till fågel och djurfänge brukat; likaledes fiskevatten och andra lägligheter, som ej egentligen syfta på jordbruket.

§ 8 är förut citerad i målet. Av § 7 framgår att utövande av jakt från en nybyggares sida icke utgjorde hinder för en ändrad disposition av området även om jaktövningen därigenom omöjliggjordes. Av § 8 regleras såsom i målet framhållits jaktutövningen mellan lappar å ena sidan, och nybyggare å den andra, samt vidare mellan olika nybyggare. Bestämmelserna äro tydligen av förvaltningsrättslig natur och visa att jakten inom kronomarkerna icke var fri utan underkastad myndigheternas reglerande ingripande.

Detsamma bestyrkes av § 18 i lappfogdeinstruktionen av den 5 augusti 1760 (Poignant sid. 49), där det ålägges lappfogden att bilägga de tvister, som kunde uppkomma emellan nybyggare och lappallmogen särdeles uti fiskande, jakt och djurfång samt betesmark.

Vad rätten till jakt beträffar gällde vid tidpunkten för nybyggesanläggningen i Killinge 1725 jaktstadgan den 29 augusti 1664 enligt vilken all jakt och djurfång var förbjuden för alla icke privilegierade med det undantaget, att de som i skärgårdarna bodde, vilka hade lov att alla tider på året fånga sjöfågel, I P. Abrahamssons upplaga av landslagen kommenteras förbudet mot jakt vid 23 kapitlet byggningsbalken på följande sätt: Men att ej var och en tillåtes jaga utan sådant av överheten blivit förbjudet grundar sig förnämligast därpå att undersåtarne därigenom måge avhållas ifrån deras hemmans skötsel, lovlige näringsidkande eller ämbetes förrättande, utan är det allenast ridderskapet och adeln tillåtet på sätt och vis som vid 20 kap. byggningsbalken är anfördt. I landslagens byggningsbalk stadgades ej uttryckligen något om jakträtten, men bestämmelserna i dess 20-24 kapitel synas förutsätta att envar hade jakträtt på sina ägor. Som bekant höll frågan om jakträtten att vid 1731 och 1734 års riksdag ^{av} ~~stälpa~~ ^{stälpa} hela lagförslaget. Enligt det ^{ut} ~~förslag~~ ^{förslag} skulle jakträtten å krono- och skattejord tillhöra kronan men å frälsejord frälsemannen. På ~~förslag~~

✓ Fick mig lag
✓ för ständens
framförda

817/1938.

6.

- som statens hösten höll lagen på ett fall

SK bondeståndet ~~fattades~~ ^{omsider} det beslutet, att den del av 23 kap. byggningsbalken, som handlade om jakträtten skulle ur lagen uteslutas. Förbehåll gjordes dock att anhållan skulle hos KM:t göras att 1664 års jaktstadga, efter att hava blivit behörigen översedd och förbättrad på det sätt, som med vars och ens rättigheter överensstämde, skulle till allmän efterrättelse få gälla till nästföljande riksdag, då vart stånd, i fall något vore att däremot påminna, hade tillfälle att söka ändring.

Skattel.
[Någon sådan författning utkom emellertid aldrig, och först genom 1789 års statsvälvning löstes frågan om skattens jakträtt. I kungl. förordningen den 21 februari 1789 om kronohemmans försäljande till skatte samt de förmåner och villkor, varunder skattehemman hädanefter skola innehavas, stadgades i 2 § att alla skattmän, evad de innehade hemman, som redan från KM:t och kronan voro försålda eller hädanefter kunde försälgas eller ock urgamla skattehemman, ägde över skattehemmanet och dess genom laga revning och rågång fastställda byamål både uti in- och utägor samt skog och mark med därå varande fiske, jakt och djurfång, uti allt lika orubb-
lig ägande och lika fri dispositionsrätt som frälseman över frälsehemman enligt privilegier, lag och författningar. Enligt förordningen fanns endast jakträtt för frälseman enligt adliga privilegierna och för skatteman å skattejord. Jakträtten på kronojord tillhörde Konungen.] 1789 års förordning kompletterades och förtydligades genom jaktstadgan den 13 april 1808. Enligt artikel II § 1 skulle jakten å djurgårdar, gehäg och parker, kungsgårdar och kungsängar å kronoallmännningar samt å all annan KM:t och kronan tillhörig odisponerad jord tillkomma Konungen.

§ 3 i samma artikel stadgade jakträtt för frälse- och skatteman å egen från andras ägor av-

ny lag
inderna
ngda

skild mark, boställshavare och kronohemmansåbo å innehavande ägor, delägare i sockenallmänning och annan samfälld mark å den gemensamma marken, för publika inrättningar, varunder lyder jord, och för städerna å deras mark. Några bestämmelser om jakträtt för nybyggare lämnades däremot ej.

Först i förnyade jaktstadgan den 21 oktober 1864 återfinnas närmare bestämmelser i de avseenden, som beröras i målet. I § 4 stadgades att på oavvittrad skog samt KM:t och kronan vid avvitrning i de norra länen tillfallen överloppsmark skulle jakten med de inskränkningar, som stadgades i författningen, tillsvi vidare vara fri för varje svensk man. I § 5 möter för första gången stadgandet om verkan av urminnes hävd i fråga om jakträtten.

Bestämmelserna i § 4 återfinnas redan i skogsstyrelsens första förslag och motiveras på följande sätt: Uti nu gällande jaktstadga (1808) finnes icke något särskilt stadgat om jakträttigheter å de oavvittrade kronomarkerna i Dalarna och norra provinserna i riket. Om dessa marker räknats till dem, som i allmänhet i sagda stadga benämnas med kronoskogar, så kan därav möjligen dragas den slutsats, att orternas innebyggare icke äro berättigade att å dylika skogar idka jakt. Då emellertid jakten därstädes hittills opåtalt, utan all avgift fått begagnas ej blott av dem, som på sätt och vis äga del uti marken, intill dess de därutur genom avvitrning bekommit sin rätt utan även av andra i orterna boende personer, har här för att förlika kronans i förslaget § 2 mom. 2 bestämda jakträttighet å ifrågavarande marker med den, som skäligen kan förutsättas på grund av hävd vara menigheten för varje socken efterlåten, denna förmån blivit dem uttryckligen förbehållen tillä vidare, det vill säga, till dess kronans överloppsmarker bliva bestämda och varje hemman undfått sin skogstilldelning.

Bestämmelserna i stadgans § 5, förslagets § 6 motiverades på följande sätt: Det undantag, som göres uti 1808 års stadga i avseende å särskilt skattlagda skytten och rättighet till svan-jakt, såsom en löneförmån, har ansetts böra utsträckas till andra

En reglering skedd av den jakt, som för utan laga grund, men förbehålls till utövats på de storsmarkerna i norra länen.

J. [Signature] har, 21/10/64

7
möjligen förekommande fall, där det nämligen kan vara förordnat angående vissa rättigheter och för-
måner, annorlunda än förslaget innehåller.

Sammansatta statslag samt allmänna besvär- och ekonomiutskottet vid 1863 års riksdag anförde härom följande. Enligt nuvarande jaktstadga, ävensom enligt 1 § i förslaget sträckte sig kronans jakt- rätt till all kronan tillhöriga odisponerad jord, således även till de vidsträckta oavvittrade skö- garna i rikets norra orter och efter avvittring därstädes kronan tillfallen överloppsmark. Men detta hade i allmänhet icke blivit efterlevat och all kontroll å jakträttens utövande i dessa vid- sträckta marker vore i själva verket omöjlig. På begagnandet av dessa marker - ehuru lagligen icke tillåtet - hade grundat sig en jakt, som för invä- narna i dessa orter utgjorde ett viktigt närings- fång, och det hade därför syntes lämpligast att le- galisera det förhållande, som redan faktiskt ägde rum, i följd varav ett undantag från kronans jakt- rätt i sådant avseende inrymts i § 4, varigenom jak- ten å sådan mark lämnats fri för varje svensk man. Beträffande 5 § anförde utskottet endast, att då numera hemman eller lägenhet icke torde finnas, som fått sig skatt åsatt för dylik jakträtt, samt i hän- delse äldre sådana rättigheter skulle komma i dagen med anspråk att bliva gällande 5 § innehåll i så- dant avseende behövt stadgande. I det framlagda förslaget till § 4 utelöst utskottet ordet "tills- vidare" såsom mindre lämpligt i lagstil, enär om varje lag måste förutsättas att den kunde ändras. I författningens text intogs det emellertid, I den till grund för författningen liggande prome- morian heter det härom. Uttrycket "tills vidare" syntes med avseende å överloppsmarkerna icke kun- na utan olägenhet uteslutas. Saknades dessa ord, så skulle, om kronan framdeles inskränkte den all-

En regering, som
i sin jakt, som för
en laga grund men
ihållande och
utövats på de stora
markerna i norra

i
r-
-
lle
a
pa
in-
idra
I (E. Underbille
här, ej i förslag

männa jakträtten, det förefalla ungefär såsom återtagande av en given gåva. Här vore nämligen fråga om en kronans så att säga privaträtt. (Mödelund.)

Av det anförda lär framgå, att jakträtten å de oavvittrade kronomarkerna och efter avvitrting uppkomna överloppsmarkerna tillhört kronan även om kronan icke varit i stånd eller icke funnit skäl att i äldre tider hävda dessa anspråk på annat sätt än genom beskattning. Lapparna hava hela tiden fått utöva jakt på kronans områden. Vad nybyggarna beträffar synes jakt hava idkats i stor omfattning och torde i många fall jakten utgjort en oundgänglig förutsättning för nybyggarens existens. Att nybyggarna skulle få idka jakt på de oavvittrade markerna blev emellertid icke rättsligen erkänt förrän genom den i 1864 års jaktstadga medgivna jakträtten för envar på oavvittrad mark och kronoöverloppsmark, vilken för övrigt endast medgavs tillsviðare. Av utredningen lærer framgå, att något jakträttsprivilegium för nybyggare som skulle bestå i motsättning till nu i övrigt gällande jaktlagstiftning, icke kan föreligga.

I fråga om avvitrtingens inverkan på jakträtten må följande anföras. Det är riktigt att frågor om jakt och jakttens värde icke beaktades vid avvitrting. Avvitrtingens inverkan på jakträtten är emellertid det oaktat påtaglig. Inom de ägor, som tilldelades en fastighet, erhöi jordägaren, åbon eller nybyggaren jakträtt enligt gällande jaktlagstiftning. I ägor, som förut hävdats till hemmanet men frångingo det samma, upphörde den enskilda jakträtt, som tidigare kunde hava förefunnits genom deras övergång till kronoöverloppsmarker. Avvitrtingen berörda väl ej jakträttigheterna såsom sådan men medförde faktiska förändringar i denna genom att de av avvitrtingen berörda markerna fingo sin kamerala natur förändrad och därigenom kommo under andra regler för jakt än som tidigare gällt.

Vad beträffar urminnes hävd till jakträtt torde få erinras, att urminnes hävd förutsätter att ett till sina gränser bestämt område föreligger, där jakten utövats. Vidare måste jakten hava

T en i marken
stiftning när
reglerad

P Den fria jakt
på kronoöverlopp
na bortfall genom
års jaktlagstiftning
Eftersom det gilla
fanns någon
råd mark, som
var avvisad till
när utskutande
nande, och kända
serna om jakt
mark därfor
innebör, ut
dessa genom
ändring av
års jaktlag
prop. 120/19

817/1938.

ertagande
ronans

å de oav-
omma över-
e varit i
ivda des-
apparna
1. Vad ny-
omfattning
glig förut-
a skulle
llertid
rs jakt-
ad mark
medgavs
ot jakt-
i motsätt-
loke kan före-
itten må
akt och jak-
ringens inver-
lig. Inom de
aren, åbon
gstiftning.
zingo det-
re kunde hava
ppsmarker, Av-
n sådan men
t de av av-
atur föränd-
akt än som ti-

*T en i snare lag-
stiftning närmare
reglerad*

*P Den fria jaktens
på krono överloppsmark
har bortfallit genom 1911
års jaktlagstiftning.
Eftersom det ej längre
finns någon oavvilt
rodel mark, som
var anvisad till lappa-
nas uteslutande be-
nämnde, och bestämt
särva om fri jakt
mark därför salu-
innehåll, utesluts
dessa genom 1927 års
ändring av 7 § i 1911
års jaktlag / se prop.
120 / 1927 /*

RG

1.

utövats på grund av innehav av viss fastighet.
Vidare kräves för hävden, att en fastighetsägare el-
ler möjligen flera fastighetsägare gemensamt varit
ensamma om jaktutövningen. Ingen av dessa förutsätt-
ningar för urminnes hävd synes vara för handen i
fråga om den jakt, som Killingeborna utövat.

Enligt kollegiets uppfattning utgör vad i målet
förekommit icke något stöd för kändenas påståen-
den att för dem skulle föreligga jakträtt å de till
lapparnas uteslutande begagnande anvisade områden.
enligt särskilda grunder

Remissakten återställes. Stockholm den 18
december 1939.

*Lennart Berglöf
Per Gavelius*

Exp. d. 20/2 m. samtl. handl.

*Kartblad översända d. 8/1940 till
hans majestät.*

orde få erinras,
gränser bestämt
ste jakten hava